

Богдан Л. О.*

**РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАСОБІВ
В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ
З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ**

У статті зроблено короткий огляд сучасних електронних навчальних засобів, що можна використовувати при навчанні англійської мови, розглянуто їх типологію, зазначено основні функції, визначена роль в організації самостійної роботи учнів з англійської мови.

У зв'язку з переходом на нові стандарти освіти особливого значення набуває особистісно орієнтований підхід у навчанні. Посилення уваги до окремої особистості зумовлюється зростанням значущості кожного громадянина у процесі розвитку людської цивілізації. Це ставить перед школою нові завдання, спрямовані на розвиток творчої особистості, яка здатна самостійно мислити, продукувати оригінальні ідеї та приймати нестандартні рішення. Тому дуже важливо створити кожному, хто навчається, комфортні умови і темп діяльності, надаючи йому більше самостійності, не знижуючи при цьому відповідальності за кінцевий результат. Учень повинен мати навички вчитися самостійно, здобувати знання з різних джерел інформації, ґрунтуючись на вже отриманих, оволодіти якомога більшою різноманітністю видів і прийомів самостійної роботи [10].

У даному зв'язку особлива увага приділяється можливості організації самостійної навчальної діяльності із застосуванням інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ), серед яких важливого значення набувають електронні засоби навчання як ключові поняття електронного навчання та ефективний засіб організації самостійної роботи учнів. Завдяки ним змінюється роль, спосіб, швидкість та ефективність використання інформації в процесі навчання.

Питанням використання ІКТ цікавились такі вітчизняні й зарубіжні дослідники, як Н.Афанасьева [1], М.Байло [2], В.Биков [3], В.Волинський [4], О.Гриценчук [5], І.Довгий [6], Ю.Жук [7] та ін. У працях цих авторів розглянуто шляхи підвищення ефективності навчання з використанням ІКТ, способи класифікації програмних засобів, специфіка їх використання в навчальному процесі.

Незважаючи на проведення цілої низки досліджень проблем використання ІКТ в освітньому просторі України, недостатньо розглянутими залишилися питання їх являння в навчальний процес, зокрема застосування сучасних електронних навчальних засобів при вивченні іноземних мов у школі, а саме в організації самостійної роботи учнів з цього предмета.

Тому метою даної статті є визначення ролі електронних засобів навчання в організації самостійної роботи учнів з англій-

---

* **© Богдан Л. О.**

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

СЬКОЇ МОВИ.

Практика застосування форм організації самостійної діяльності учнів з використанням інформаційних технологій (ІТ) відкриває нові можливості для активізації і мотивації учнів – необхідної умови результативного навчання іноземної мови. Планування учителем системи самостійних робіт з використанням ІТ дає можливість підготувати випускників до подальшого навчання у вищих навчальних закладах та допомогти їм адаптуватись до життя в інформаційному суспільстві.

Одним з напрямів використання ІКТ у сфері іншомовної освіти є електронні навчальні засоби, які поєднують в собі функції підручника, викладача, довідково-інформаційного посібника, консультанта, тренажера, контролюючого засобу. Як показує практика та спостереження, електронним навчальним засобам властиві такі позитивні характеристики: самостійна робота учнів; зручність у роботі з матеріалом за рахунок можливості застосування системи гіперпосилань; можливість застосування Інтернет-ресурсів; простота використання електронних програм; наявність мультимедійних компонентів – звуку, відео тощо; використання тестів та перевірок знань учнів [9].

Аналіз існуючих на вітчизняному ринку пропозицій програмних продуктів з іноземних мов, а саме з англійської мови, можна об'єднати у наступні основні групи:

1) програмні продукти, що мають на меті розвиток окремих аспектів іншомовної компетентності (вимова, граматики, лексики) та призначені для учнів початкової та середньої школи;

2) комплексні програмні продукти зарубіжного виробництва, спрямовані на інтегрований розвиток загальної іншомовної компетентності для учнів старшої школи;

3) програмні продукти контролю окремих навичок користування іноземною мовою (граматика, лексика);

4) програмні продукти з ділової англійської мови;

5) програмні продукти – словники зарубіжного виробництва (Longman, Macmillan) з наданням вправ для відпрацювання окремих лексичних одиниць та структур загального спрямування для дорослого користувача;

6) навчальні Інтернет-сайти, спрямовані на розвиток мовленнєвої та мовної компетенцій учнів.

Усі ці засоби дозволяють вирішувати наступні завдання з вивчення іноземної мови: введення лексики (за допомогою яскравої наочності, аудіювання та графічного образу з транскрипцією); закріплення лексики; робота над граматику; аудіювання (прослуховування тексту/діалогу та виконання завдань); читання (інтерактивні вправи на перевірку розуміння прочитаного); проміжне й фінальне тестування; удосконалення процесу якісної вимови слів і словосполучень; ознайомлення учнів з культурою інших країн тощо [11].

У межах даної статті зупинимося на використанні: 1) електронних додатків до монолінгвальних словників; 2) інтерактив-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

них вправах на електронних носіях, що входять до навчально-методичних комплексів та навчальних посібників; 3) інтерактивного електронного підручника, який є додатком до основного навчального посібника; 4) мультимедійних дисків з тестовими завданнями, складеними за основними видами мовленнєвої діяльності; 5) Інтернет-ресурсах, які учні можуть використовувати для самоосвіти.

Сучасні словники, видані закордонними видавництвами, такими як Cambridge University Press, Oxford University Press, Pearson Longman Education, та іншими, у якості додатку мають електронну версію словника на CD-ROM з супутніми тренувальними вправами. Як правило, є можливість прослухати правильну вимову слова й повторити, що учні на певних етапах навчання не дуже любляють робити. Можна уточнити значення слова або терміна, проаналізувати приклади, стійкі словосполучення. Мультимедійний характер ресурсів робить виконання завдань більш привабливим для студентів, елемент новизни підтримує їх увагу та концентрацію.

Друга група електронних засобів навчання, яку розглянемо, – це інтерактивні вправи на електронних носіях, що входять до навчально-методичних комплексів британських видавництв. Мультимедійний є інтерактивним інструментом для самостійної роботи, спеціально створений для супроводу, практики, підтримки та узагальнення навичок і мовного матеріалу, що одержують учні в підручнику. Незважаючи на те, що більшість з цих завдань розрахована на самостійну позакласну роботу, досвід показує, що не всі учні виконують вправи, а багато стикаються з певними проблемами: не знають, як краще організувати самостійне навчання, що потрібно робити і в якій послідовності. Отже, доцільно інтегрувати ці матеріали в аудиторну роботу під контролем вчителя. Можна працювати в комп'ютерному класі або в аудиторії, де є один комп'ютер, проектор та екран. Завдання можна роздруковувати, якщо є така опція, відповіді перевіряти з екрану.

На наш погляд, блискучим доповненням до навчально-методичного комплексу «Solutions» (автори Tim Falla, Paul A Davies, видавництво Oxford University Press) стали додаткові матеріали на CD-ROM до всіх п'яти рівнів, від Elementary до Advanced включно. Vocabulary включає три інтерактивні вправи для закріплення лексичного матеріалу і список активної лексики із прикладами вживання й можливістю прослуховування слів і висловів; Grammar 1, 2 включає шість вправ і короткий граматичний довідник; Listening дає можливість виконати два завдання на вилучення необхідної інформації з тексту на прослуховування, а також вивести текст на екран для більш повного розуміння з індивідуальною швидкістю; Everyday English передбачає роботу над ситуативними діалогами з можливістю прослуховування; Writing пропонує зразки різних типів текстів і дає можливість закріплення знання граматики, мовних

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

кліше і сполучуваності в контексті; гру й вікторину за матеріалами підручника. Крім того, секція «Get ready for your exam» («Підготовка до іспиту») тренує екзаменаційні навички та вміння учнів. Подальша практика міститься як на MultiRom (мультироме), так і на Website (www.oxfordenglishtesting.com) – окремо для учнів та вчителів. Старших учнів можна попросити виконати вправи, а потім поділитися досвідом і дати інструкції щодо ефективного використання матеріалів, що пропонують інтерактивні вправи.

Окремо хотілося б відзначити, що деякі учні старших класів цікавляться матеріалами для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання, є також школярі, які бажають попрацювати над розвитком мовленнєвих навичок і навичок використання мови. Тут слід зазначити, що можна знайти досить багато цікавих посібників з матеріалами на електронних носіях, з якими учні могли б працювати самостійно.

Зупинимося на мультимедійному диску «ЗНО. Англійська мова. Комплексна підготовка», що дає можливість під час самостійної роботи учнів поєднувати виконання інтерактивних практичних завдань з роботою над теоретичним матеріалом. Програма містить різноманітні тестові завдання, складені за основними видами мовленнєвої діяльності, які дають можливість всебічно перевірити знання відповідно до вимог програми зовнішнього незалежного оцінювання з іноземних мов та технічних характеристик тестів з англійської мови, визначити рівень сформованості іншомовної комунікативної компетенції, повторити вивчений матеріал, поглибити знання з англійської мови. Налаштування програми дозволяють вмикати підказки, щоб дізнатися правильну відповідь, повторно виконувати тест, оцінювати ефективність виконання тестів. На диску як безкоштовний додаток подано програму для проходження комп'ютерного тестування MyTest і програму AdobeReader для перегляду файлів у форматі pdf. Переваги цього інтерактивного диску порівняно зі звичайними зошитами: 1) це просто, зручно, швидко, а головне, цікаво учневі; 2) наочне представлення результатів: помилки виділяються; 3) пояснення кожної помилки; 4) автоматичний підрахунок результатів; 5) усе це робить інтерактивні вправи незамінними для ефективної підготовки учнем до ЗНО вдома.

Цікавим, на нашу думку, є електронний підручник (ieBook) до навчально-методичного комплексу Fairyland (автори: Jenny Dooley, Virginia Evans, видавництво Express Publishing). Він пропонує унікальне поєднання звуку й зображення, анімаційну класичну літературу, комунікативні завдання, пісні, ігри й відео. Fairylandie book являє собою друкований підручник (Student`s Book) в електронному вигляді для учнів початкової школи. Це дає можливість учневі виконати деякі вправи безпосередньо на комп'ютері, прослухати всі тексти і всі нові слова в записі (замінює CD). Додатковий матеріал з граматики – теорія,

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

прикладні (озвучені). До завдань, як правило, прямих відповідей немає, але в ході їх виконання вказується, чи є помилки. Натиснувши на CHECK, учень побачить, скільки правильних відповідей він дав. Ієвбуки містять додаткові розділи – Games (ігри граматичної та лексичної спрямованості), Quiz (питання-відповіді у форматі Quiz шоу з теми розділу), Video навчальне відео (4-7 фрагментів до кожного модуля) з відповідної теми з питаннями в розділі Questions, Documentaries (відеофрагменти до кожного модуля із завданнями), Word List словник (слово – вимова – тлумачення). Можна сказати, що Fairylandie book – ефективний інтерактивний підхід до індивідуального навчання англійської мови для молодших школярів. Малюки потрапляють у світ чарівництва і пригод, де процес навчання перетворюється на незабутній досвід. А батьки можуть бути впевненими, що їхні діти мають всю необхідну підтримку для ефективного й незалежного навчання.

Нині школи недостатньо забезпечені електронними посібниками з іноземної мови, особливо для викладання факультативів та курсів за вибором з профільного навчання та допрофільної підготовки старшокласників та учнів 8-9 класів. Результатом творчого пошуку вчителів Цюрупинської гімназії став електронний міні-посібник «British Literature» для учнів 10-11 класів з курсу за вибором «Література Великої Британії» (рис. 1).

Рис. 1. Міні-посібник «British Literature»

Найважливішою характеристикою цього мультимедійного електронного посібника є його орієнтація на самостійну роботу учнів під час вивчення курсу.

Він дає можливість розширення навчального простору школярів, обмеженого програмою та підручником [8] через аналіз інформаційних джерел Інтернет, та розширення, таким чином, знань з курсу «Література Великої Британії». Головна відмінність електронного посібника від традиційного друкованого видання полягає в тому, що він містить значно більше інформації, зокрема відео- та аудіоінформацію (відеофільми, пісні, читання віршів та уривків з творів в оригіналі та в перекладі україн-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

ською або російською мовами), електронну бібліотеку творів відомих британських авторів. Навчальний матеріал посібника розбитий на блоки (рис.2).

Рис.2. Блоки навчального посібника

Основний матеріал блоку об'єднаний в одне ціле за допомогою гіперпосилань, що виконують в електронному посібнику навігаційну функцію, надають учневі можливість легко керувати процесом вивчення будь-якої структурної одиниці курсу, а також і самоконтролем. Гіперпосилання можуть зв'язувати і окремі блоки електронного посібника. Принцип наступний: учень із запропонованого списку тем обирає потрібну й переглядає матеріал, використовуючи запропоновані посібником Інтернет-ресурси для виконання творчих комунікативних завдань (мультимедійні презентації, літературні вікторини, поетичні конкурси, інтелектуальні ігри тощо), які передбачають самостійний пошук та аналіз інформації за певною проблемою. На нашу думку, подібне використання електронного посібника дозволяє підвищити наочність і якість навчального процесу, а також підвищує інтерес і розвиває увагу учнів до предмета, що вивчається, його самостійність у вивченні англійської мови.

Як згадувалося вище, Інтернет-ресурси є найпоширенішим і доступним джерелом матеріалів в електронному форматі, а також засобом комунікації і засобом навчання. Розглянемо Інтернет-ресурси, які учні можуть використати для самоосвіти: 1) словники, доступні в інтерактивному режимі; 2) матеріали освітніх/навчальних сайтів, корисні для розвитку мовних умінь і навичок, а також мовленнєвої компетенції учнів.

Словники, що подаються в інтерактивному режимі, є подарунком для викладачів і тих, хто вивчає іноземні мови. Окрім уточнення значення слова і прикладів його використання, можна отримати вичерпну інформацію про етимологію, деривати, прослухати британський і американський варіант вимови, познайомитися з новітніми словами, зафіксованими в сучасній англійській мові, почитати цікаві статті про мову тощо. Назвемо декілька online словників: Cambridge Dictionaries – <http://dictionary.cambridge.org>, Compact Oxford Dictionary – <http://oxforddictionaries.com/?attempted=true>, Longman

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

Dictionary – <http://www.ldoceonline.com>, Macmillan Dictionary Online – <http://www.macmillandictionary.com>, Електронний словарь Мультитран – <http://www.multitrans.ru>, Lingvo Online, онлайн словник – <http://www.lingvo.ua/uk>.

Безумовно, роботу із словниками необхідно проводити систематично, недостатньо дати тільки посилення на початку навчального року або семестру. Можна попросити учнів опрацювати словникові статті й скласти асоціативний куш до певної теми, підібрати ключові слова до висловлювання, ознайомити інших учнів з вимовою нових слів, знайти тлумачення фразеологізмів, прислів'їв тощо.

Різноманітні матеріали, запропоновані на навчальних/освітніх сайтах, містять тексти й аудіотексти з лексичними вправами і вправами на розуміння прочитаного чи прослуханого, довідково-граматичний матеріал і лексико-граматичні вправи, тематичні й граматичні «міні-вікторини» (quiznets) та кросворди, фонетичні вправи. Вищезгадані завдання передбачають систему самоконтролю, повторного або багатократного виконання. Окрім цього типу завдань, пропонуються тексти, аудіотексти, представлений матеріал щодо розвитку різних мовних функцій (наприклад: побудова висловлювань при презентації матеріалу, висловлення власної думки, з'ясування точки зору співрозмовника й досягнення консенсусу на переговорах) тощо. Інтерактивні вправи на електронних носіях передбачають самоконтроль учнів, ідеально підходять для самостійної роботи. Чітка структура, можливість багатократного повторення. Сучасний дизайн, мультимедійні ефекти сприяють позитивному настрою і готовності учнів працювати самостійно. У цьому контексті згадаємо наступні сайти:

<http://learnenglish.britishcouncil.org/en/>

<http://esl.about.com/>

<http://www.world-english.org/>

<http://www.ego4u.com/> <http://www.learnenglish.de/>

<http://www.englisch-hilfen.de/>

<http://www.agendaweb.org/>

<http://www.esl-lounge.com/>

<http://www.englishnotes.ru/>

Щодо матеріалів і завдань на освітніх/навчальних сайтах – в основному вони розраховані на учнів, чий рівень володіння мовою від Pre-Intermediate до Upper-Intermediate.

Отже, у даній статті ми узагальнили досвід використання деяких, найдоступніших, електронних засобів навчання при організації самостійної роботи учнів з англійської мови. У нашому фокусі була не інтеграція цих матеріалів у навчально-практичне заняття, а використання їх потенціалу для розвитку навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності учнів. Практика використання електронних ресурсів при організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності учнів свідчить про ефективність цих джерел: учень перетворюється на актив-

НА ДОПОМОГУ ПЕДАГОГУ

ну особу; реалізується мотивація; учневі надається свобода вибору виду діяльності й темпу роботи; змінюється форма контролю; навчання стає індивідуальним і диференційованим.

Таким чином, основне призначення застосування електронних навчальних засобів – створення оптимальних умов для індивідуалізації навчальних дій школярів, орієнтація учнів на самоосвіту, збільшення долі самостійності й міри участі кожного учня в навчальному процесі, розвиток пізнавального інтересу.

Література:

1. Афанасьєва Н.А. Информационно-коммуникационные технологии при обучении иностранному языку / Н.А. Афанасьєва // Педагогические технологии. – 2009. – № 2. – 124 с.
2. Байло М. Використання електронних посібників для організації самостійної роботи студентів (на прикладі матеріалознавства) / М.Байло // Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах. – 2008. – №5. – С.67-73.
3. Биков В.Ю. Підвищення значущості інформаційно-комунікаційних технологій в освіті України / В.Ю.Биков // Педагогіка і психологія. – 2009. – № 1. – С. 28-33.
4. Волинський В.П. Інформаційні функції, роль і призначення електронних підручників / Волинський В.П., Красовський О.С. // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. – Вип. 10. – К.: Ін-т педагогіки НАПН України, 2010. – С. 113-120.
5. Гриценчук О.О. Електронний підручник і його роль у процесі інформатизації освіти / О.О.Гриценчук // Інформаційні технології і засоби навчання. – К.: Ін-т засобів навчання АПН України, 2005. – С. 255-261.
6. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник / І. М. Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 351 с.
7. Довгий І. Мультимедійні засоби у вивченні мови як іноземної за допомогою Інтернет-технологій / І.Довгий // Теорія і практика викладання української мови як іноземної. – Вип. 3. – 2008. – С.79-81.
8. Жук Ю.О. Шкільні підручники на електронних носіях: логіка апаратних засобів і логіка педагогічних способів / Ю.О.Жук // Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць. – Вип. 10. – К.: Ін-т педагогіки НАПН України, 2010. – С. 86-92.
9. Бігич О.Б. Результати апробації мультимедійного електронного посібника «Планування уроку англійської мови в початковій школі» / О.Б. Бігич [електронний ресурс]. – Режим доступу до: <http://www.rusnauka.com/20>.
10. Григорів Н.М. Електронний посібник як сучасна технологія у вивченні іноземних мов / Н.М. Григорів [електронний ресурс]. – Режим доступу до: <http://intkonf.org/grigoriv-nm-elektronni-posibniki-yak-suchasna-tehnologiya-u-vivchenni-inozemnih-mov/>
11. Маслова Ю.Д. Електронний учебник как средство формирования навыков самостоятельного добывания знаний / Ю.Д.Маслова [електронний ресурс]. – Режим доступу до: <http://www.docme.ru/122216/rol>.
12. Стрюкова-Морозова К.Н. Учебное пособие как элемент процесса обучения иностранному языку / К.Н.Стрюкова-Морозова [електронний ресурс]. – Режим доступу до: <http://www.festival.1september.ru/articles/586452>